

Írta: Gibicsár Gyula

A GYERMEK- ÉS IFJÚSÁGVÉDELEM AZ ÜGYÉSZI JOGALKALMAZÁSI TAPASZTALATOK TÜKRÉBEN

Fő témánk a kiskorúak devianciája az 1998. év tapasztalatai alapján. Általános megállapításként elmondható, hogy a kiskorúak devianciáját a múlt évben is ellentmondásosság jellemezte: az aggasztó jelenségek mellett biztató jelek is tapasztalhatók voltak. Bevezetőként néhány alapvetést szeretnék előrebocsátani.

1. Ismereteimet és észrevételeimet elsősorban a saját szakterületemről merítem, amely a megyei főügyészségek és a Legfőbb Ügyészség gyakorlatán alapul.

2. A gyermek- és ifjúságvédelmi ügyészi megítélés nem valamiféle belterjes gondolkodás végterméke, hanem integrált gyermekvédelmi tapasztalatokon nyugvó reális megítélést tükröz. Az elemzéseink és az értékeléseink ugyanis messzemenően figyelemmel vannak a gyermek- és ifjúságvédelemben érdekelt más szervek és szervezetek tapasztalataira is.

3. Az értékelésnek nem csupán módszertani eleme a statisztikai számbavehetőség kérdése, hanem érdemi jelentősége van annak, hogy a mérhető tevékenység és jelenség adatainak milyen relevanciát tulajdonítunk. Elvégezhető az értékelés oly módon is, hogy a számszerű adatokat a korábbi időszakéval összevetjük és az eredmény egyúttal a minősítést is jelenti. Különösen csábító ez a módszer mostanság, amikor a gyermek-és ifjúságvédelem területén a devianciával kapcsolatos egyes, valóban fontos körülmények és jelenségek számszerűen kedvező benyomást keltenek.

A másik módszer a számok mögé tekintő, mélyebb elemzés lehet, amely igyekszik feltárni a jelenségek valós társadalmi összefüggéseit is, és a hangsúlyos értékítéletet inkább a megfigyelhető trendek, a folyamatok alakulásának tulajdonít.

Az én jogalkalmazói attitűdömet ez utóbbi felfogás jellemzi, amely azonban nem jelent pesszimista szemléletet, csupán a tárgyilagosabb megítélésre törekszem.

Mindezek előrebocsátása után a kiskorúak devianciájáról részletesebben a következőket szeretném elmondani.

A gyermekkorúak és a fiatalok társadalmi beilleszkedési zavaraiiban – a bűnelkövetők számában 1998-ban tapasztalt csökkenés ellenére – véleményem szerint igazán kedvező és jelentős áttörés még nem következett be. Lehet, hogy elkezdődött egy erre vezető folyamat, félő azonban, hogy a megfelelő társadalmi háttér nyomatéka nélkül a változás csupán átmeneti jellegűnek minősül.

A kiskorúak helyzete alapvetően a családok anyagi és morális állapotától függ. Az e korosztályhoz tartozók életkori sajátosságaiuk folytán a társadalom legkiszolgáltatottabb rétegéhez tartoznak. Életük, életminőségük és jövőjük alakulása nagymértékben függ a társadalom és annak szűkebb sejtje: a családok helyzetétől.

A rendszerváltás után igen aggasztó jelenség volt tapasztalható: a veszélyeztetett kiskorúak száma évről évre folyamatosan emelkedett. Néhány adat ennek alátámasztására: 1989-ben 129.000, s 1997-ben 421.000 volt a veszélyeztetettként regisztrált kiskorúak száma. Ez döntően, több mint 80%-ban anyagi okokra vezethető vissza. Az iménti adatok azt jelentik, hogy a példaként említett 1997. esztendőben Magyarországon minden negyedik 14 év alatti kiskorú valamilyen okból veszélyeztetett volt. Figyelemmel tehát a jelenség trend jellegére és nagyságára, ez mindenképpen jelzésértékű.

Meglátásom szerint a veszélyeztetettség a deviancia előszobája. Sok esetben a véletlenül múlik, hogy a veszélyeztetett kiskorú bűncselekmény elkövetőjévé vagy a deviancia áldozatává válik.

A társadalmi prioritások meghatározásakor ezért kiemelkedően fontos a családok helyzetének fokozatos és állandó javítása. Sok családban sajnálatos, hogy a megélhetéshez szükséges minimális feltételek is igen szűkösek, ezért egyre több család szorul tartósan állami, önkormányzati segítségre.

Az anyagi javak mellett az erkölcsi alapok megerősítése is legalább ilyen fontosságú tényező. Ezért társadalmi érdek a családok morális, értékteremtő, oltalmazó, s a pozitív minta szerepének az erősítése is.

A kiskorúak egész életükre kiható alapvető élményeiket a családjukban ismerik meg. A családi körülmények szinte determinálják az ő testi és szellemi gyarapodásuk irányát és mértékét.

A munkanélküliség, a pályakezdők elhelyezkedési nehézségei, és ezeknek a saját családjukban megtapasztalt hatása kedvezőtlenül befolyásolja a kiskorúak alakulóban lévő pszichés állapotát és gondolkodásmódját.

Ugyanígy hatással van rájuk a mindennapokban sajnálatos módon jelen lévő brutalitás és erőszak is. E számos összetevőnek tulajdoníthatóan ezért egy részük számára a kitörést, az érvényesülés lehetőségét a bűncselekmény elkövetése, a bűnözés jelenti. A kiskorúak egy kisebb részének a jövőképében ezért jelenik meg a bűnözői karrier lehetősége, amely tudatosan motiválja őket a bűncselekmények elkövetésében. Ez a jelenség szerencsére még nem általánosan jellemző, de tettenérhető, és a fokozott veszélyessége abban van, hogy e szemlélet fertőz és tovább terjedhet.

A vagyon elleni bűncselekmények és a kábítószerrel való visszaélés büntette miatti ügyek tapasztalatai erre figyelmeztetnek.

A kiskorúak egy része – értelmes szabadidőprogram és kínálat hiányában – sokszor céltalanul cselleng, idejét csavargással tölti. Mindez alkalom a csoportok, esetleg bűnözői bandák kialakulásához. A csavargó és csellengő kiskorúak egy része az anyagi fedezetet a szórakozásra, a játéktérben lévő félkarú rablók kiszolgálására, illetőleg esetenként luxuscikkek megszerzésére, jórészt bűncselekmények elkövetése révén biztosítja. Sajnálatos, hogy a kiskorúak közül is egyre többen kipróbálják és fogyasztják a különböző kábítószereket, s a folyamatos fogyasztás esetében ez is komolyabb anyagiakat igényel.

A kereset és jövedelem nélküli kiskorú legális forrásokat nem tud biztosítani magának, ezért szinte „logikus” a bűncselekmény elkövetése.

A nem vagyoni jellegű, az élet és a testi épség elleni bűncselekményeket különösebb ok nélkül, sokszor a médiákban szerzett élmények hatására követik el.

Jellemző még a csoportos és a sorozat jellegű elkövetés és esetenként a rendkívül durva és az erőszakos elkövetési mód.

A kiskorúak devianciájának áldozatai, a sértettek elsősorban a saját korosztályukból és az idősebbek közül kerülnek ki. A felnőttekhez csapódva nem ritkán túllépnek a stáztizta (figyelő, csali stb.) szerepkörön, és közülük többen már a bűncselekmények megtervezésében és a végrehajtásában is a társaik fölé nőnek, vezető szereplővé válnak. Ez a presztízs a bűnelkövetővé válás erős motivációja lehet.

Az erkölcsi kialakulatlanságukkal függhet össze az a tapasztalat is, hogy döbbenetet vagy komolyabb megbánást súlyos bűncselekmény elkövetése után sem lehet részükről tapasztalni. A büntetőjogi felelősségrevonásra, annak milyenségére és mértékére egykedvűen reagálnak.

Természetesen az elmondottakon kívül még számos ok és tényező befolyásolja és jellemzi a kiskorúak devianciáját és annak mikéntjének alakulását.

A jelenségek felismerése és értékelése után szükség van a cselekvő segítségre, az egymásra épülő egységes fellépésre. A kiskorú számára a család az alakuló és formálódó élet forrása. A társadalmi szintű befektetés a családok folyamatos és jelentős segítsége érdekében ezért eminens közösségi érdek.

Az előzőekben ismertetett aggasztó körülmények mellett 1998-ban kedvező jelenségek is tapasztalhatók voltak.

A rendszerváltás óta a múlt évben első ízben csökkent a veszélyeztetett kiskorúak száma. Ugyanígy mérséklődés tapasztalható a fiatalok bűnelkövetők számában is.

A Szociális és Családügyi Minisztérium tájékoztatása szerint – a KSH adatai alapján – 1998. december 31-én 380.341 volt a nyilvántartott veszélyeztetett kiskorúak száma, s ez az előző évihez

képezt 40.000-es csökkenést jelent. A legnagyobb hányadot ebben a csökkenő számban is az anyagi javak (315.023) képezik.

A családok száma, amelyekben a veszélyeztetett kiskorúak élnek, 1998-ban 144.712 volt, míg a nyilvántartásba vett veszélyeztetett kiskorúak száma a múlt évben 106.591, a veszélyeztetettek köréből kikerültek száma 32.457 volt.

A részletes, összehasonlító adatokat egy külön táblázat tartalmazza.

A csökkenés okának elemzése a gyermekvédelmi szakemberek feladata. Megjegyzendő, hogy a gyermekkorú népesség száma évek óta – az utóbbi két évben 1,4-1,5%-os, abszolút számokban 24-25.000-es nagyságrendű csökkenést mutat. A 14 évesnél fiatalabb korosztályhoz tartozók száma 1982-ben még 2.219.682 volt, de már 1990-ben kétmillió alá esett vissza. A csökkenés tovább folytatódott, és 1997-ben 1.672.766, míg 1998-ban 1.648.709 volt a 0-13 éves korosztály létszáma.

A tendencia jellege miatt a születésszám csökkenése valamilyen mértékben hatással lehetett a veszélyeztetett kiskorúak számának alakulására is. Vélhető azonban, hogy a családsegítő kormányzati intézkedések, a gyermekvédelmi törvényből eredő állami kötelezettségek teljesebbé azonban nagyobb szerepet játszik a veszélyeztetett populáció alakulásában. Ezért is kívánatos lenne további családerősítő intézkedések megtétele, amelytől joggal remélhető, hogy a trend jellege és iránya módosul, s ez végső soron a kiskorúak devianciájának minkénti alakulására is pozitív hatással lesz.

Sürgető feladat a veszélyeztetettség kritériumrendszerének egyértelmű meghatározása, mert csak így remélhető, hogy a regisztráció valós társadalmi helyzetet tükröz.

Ezek után a kriminalitás mutatóival kívánok részletesebben foglalkozni.

1998-ban 12.866, az összes bűnelkövetők 9,2%-a volt fiatalkorú, amely az előző évihez képest 9,8%-os csökkenést jelez. Megjegyzem, hogy a fiatalkorú elkövetők felnőtt korúakhoz viszonyított aránya sok év átlagában – 9-10% körül – szokott alakulni.

A nem büntető gyermekkorú elkövetők számában (3.866) is csökkenés (10%) volt tapasztalható, azonban az idei év első félévében már 3%-kal több volt a számuk és 4%-ra növekedett a 100.000 lakosra vetített gyakorisági mutatójuk. A gyermekkorú elkövetők száma egyébként sok év átlagában 3-4.000 között alakult.

A statisztikai adatok alapján nem lehet egyértelműen megítélni, hogy az ismertté vált bűnelkövetők száma egy időszakban azért csökkent-e, mert kevesebben követtek el bűncselekményt, vagy azért, mert többen maradtak a hatóságok előtt ismeretlenek. A látencia tényét ugyanis nem lehet vitatni, csupán annak nagyságát szokták a szakemberek eltérően megítélni. Reális lehet az a megközelítés, amely a rejtve maradt esetek és az elkövetők számát legalább megegyezőnek tartja a felderítettek számával.

Változatlan viszont évek óta az a tapasztalat, hogy a fiatalkorúak és a gyermekkorúak esetében is a vagyon elleni bűncselekmények dominanciája érvényesül. Ez az arány a 80%-ot meghaladja.

A leányok részaránya 10%-os, közülük néhányan jelentős tárgyi súlyú bűncselekményt követtek el. A leányok többsége az azonos vagy idősebb korú fiúkhöz csapódva általában nem túl jelentős bűncselekményt követ el. Megfigyelhető azonban az is, hogy a kábítószerrel való visszaélést elkövetők között egyre növekszik a leányok száma és aránya is. Ez utóbbi bűncselekmény száma, amelyet a fiatalkorú fiúk és lányok együttesen követtek el, egy év alatt 92-ről (1997) a múlt évben 223-ra emelkedett. Különösen a fővárosban és B.A.Z. megyében jelentős az emelkedés.

Az elkövetők közül sokan nem csupán fogyasztói, hanem terjesztői is a kábítószernek, mert ily módon tudják biztosítani a saját fogyasztásra kerülő drogok ellenértékét. Az elkövetési helyek ma már nemcsak a fiatalkorúak által látogatott szórakozóhelyek, hanem egyre gyakrabban az iskolák és a kollégiumok is, ahol a fogyasztás mellett a terjesztés is történik. (Volt arra is példa 1998-ban, hogy az iskola tanára adott el kábítószerrel a diákjainak, másik esetben a kábítószeres szülő a gyermekét is bevonta a terjesztésbe.)

Arra lehet számítani, hogy a kábítószerrel való visszaélés miatt az elkövetők száma a jövőben a kiskorúak körében is növekedni fog. A vagyon elleni bűncselekmények dominanciáját ez ugyan nem veszélyezteti, a várható növekedés azonban aggodalomra adhat okot.

A büntetőjog szigorúbbá vált eszközei nem elégségesek e súlyos probléma kezelésére, mindenképpen szükség van a társadalom összehangolt cselekvésére is. A megelőzés lehet a leghatékonyabb eszköz arra, hogy legalább a növekedés ütemét próbáljuk meg mérsékelni. A terjedés és a növekedés ugyanis visszafordíthatatlannak látszik, de az ütem mérsékelhető. Különösen a fiatal korosztályok tagjai esetében van ennek óriási jelentősége. Ezért kell a prevenciót szolgáló intézkedéseket társadalmi és helyi szinten is előtérbe helyezni. A túlzottan általános jellegű fellépés nem eléggé hatékony, ezért szükséges a célzottabb, egyes csoportokra, közösségekre, vagy éppen személyre koncentráló prevenció megtétele.

A kiskorúak nemcsak elkövetői, hanem áldozatai is lehetnek a bűnözésnek. A múlt évben 2925 gyermekkorú és 5844 fiatalkorú sérelmére követtek el különböző bűncselekményeket. A kiskorúak egy része családon belül szenved el a testi, lelki megpróbáltatásokat. A hatóságok tudomására jutott kiskorú veszélyeztetése büntettének (Btk. 195. §) száma 1993 óta emelkedik, és a múlt évben már 1161 volt. A bűncselekményt legnagyobb arányban (44%) a kiskorúak nevelésére köteles személyek züllött életmódjuk folytatásával és a kiskorúak bűncselekmény elkövetésére való rábírásával követik el. Emellett gyakoriak a kiskorúak durva bántalmazásai, és előfordulnak családon belüli szexuális zaklatások is. A jogalkalmazási tapasztalatok szerint az esetek egy része a hatóságok előtt – időlegesen vagy véglegesen – rejtve marad, de az ismertté vált bűncselekményekre utaló jelzések is késedelmesen jutnak el az intézkedésre jogosult szervekhez. Ezekben az esetekben a kiskorút – esetenként súlyosan – károsító veszélyeztetettségi szituációk megszüntetése is késedelmesen történik. Évek óta kifogásoljuk, hogy e területen a jelzőrendszer rosszul működik: a védőnők, az iskolák, s a szűkebb környezet, így a szomszédok és más kívülállók egyáltalán nem, vagy csak későn jeleznek a hatóságok felé.

A kiskorúak devianciájának ismertetése, főbb jellemzőinek elemzése után a továbbiakban a bűnüldözési tapasztalatokról kívánok, elsősorban az 1998-as év adatai alapján beszámolni.

A fiatalkorúak elleni büntető eljárások gyors és szakszerű lefolytatásához különösen fontos érdek fűződik. A gyors felelősségre vonás lehet a leghatékonyabb és az elkövetők életkori sajátosságai miatt a differenciált megítélésre is csak ebben az esetben van meg a lehetőség. Az eljárások egy része azonban (részben az ügyek bonyolultabbá válása és a többszereplős, sorozat-bűncselekményeket elkövetők esetében) indokoltan, más részükben azonban a hatóságoknak felróhatóan, indokolatlanul elhúzódik. A fiatalkorúakra vonatkozó speciális jogszabályi előírásokat a nyomozó hatóságok sok esetben nem tartják be, s ez rendszerint pótnyomozás elrendeléséhez, s az eljárás elhúzódásához vezet. A pótnyomozások száma a múlt évben a vádemelési javaslattal érkezett ügyek 7,4%-a volt.

A bírósági szakaszban a bizonyítás hiányosságai a tárgyaláson való meg nem jelenés késlelteti az eljárások befejezését. Mindezek együtthatásaként a két éven túl befejezett ügyek aránya évek óta az összes ügyek 1/3-át (1998-ban 30,2%-át) teszi ki.

Az 1995. évi XU. tv. által a fiatalkorúak ügyeiben folyó eljárásokban bevezetett jogszabályok hatályosulása azóta, s így a múlt évben is egyenletesen és kiegyensúlyozottan történt.

A vádemelés elhalasztására a múlt évben 676 ügyben csaknem 1000 (952) személlyel szemben került sor. A vádelhalasztások eredményességét minősíti, hogy újabb bűncselekmény elkövetése vagy az előírt magatartási szabályok súlyos megszegése miatt csak kis számban történik utóbb vádemelés.

A fiatalkorúak ügyeiben tárgyalás mellőzésére tett ügyészi indítványok száma megközelíti az összes vádemelések 1/4-ét. Az elmúlt évben 1420 ügyben (23,0%) 1791 személlyel szemben került sor a Be. 351. §-a szerinti vádemelésre, s ez a szakág tárgyalási leterheltségét érzékelhetően mérsékli.

Az ún. bagatell cselekmények elkövetőivel szemben a nyomozást az ügyészek az elkövetők megrovása mellett megszüntetik. Ez az arány évek óta 15-20%-ot képez.

Figyelemmel tehát a nyomozás említett módon történő megszüntetésére, a vádemelések elhalasztására és a tárgyalás mellőzésére tett indítványok számára az állapítható meg, hogy a fiatalok elkövetők csaknem 50%-ánál nem kell a bíróságnak az ügyben eljárni, illetve vádemelés esetén tárgyalást tartani.

A megvádolt fiatalok több mint a felét (54,4%) a bíróságok a múlt évben is próbára bocsátották. Szabadságvesztést 1998-ban a korábbi évekkel csaknem azonos arányban (27,4%) szabtak ki, és azok 73,8%-ában a büntetés végrehajtását próbaidőre felfüggesztették.

A javítóintézeti nevelésre ítétek száma emelkedett, és a múlt évben az összes elítélt 3%-át tette ki. Az ítélkezési gyakorlat időszerűségének javulása esetén a javítóintézeti nevelésre ítétek száma a jövőben tovább emelkedhet. Ez a reális prognózis felveti annak megfontolását, hogy a Debreceni Javítóintézetet vegyes működtetésű intézeté kellene átalakítani. (A lányok esetében Rákospalotán ilyen rezsimit alakítottak ki, és az megfelelően működik). A javítóintézetekben tartott rendszeres ügyészi vizsgálatok törvénysértést nem tártak fel, és az ott folyó nevelő tevékenység is eredményesnek minősíthető.

A vádirat és tárgyalás kitűzése nélküli bíróság elé állítások számában 1998-ban áttörés volt tapasztalható. Amíg az előző években több főügyészségen egyáltalán nem volt a fiatalok ügyeiben bíróság elé állítás, és 1997-ben is mindössze 38 ügyben történt ilyen intézkedés, addig 1998-ban 150 ügyben 173 elkövetővel szemben került sor ilyen eljárásra. Az idei év első felében 139 fiatalot állítottak bíróság elé.

A váderedményességi mutató (97,2%) a fiatalok terheltek ügyeiben változatlanul kiemelkedően jónak mondható.

Csökkenett a fiatalok előzetes letartóztatottak száma (617-ről 476-ra), amely a fogvatartás okainak a törvényben előírt szigorúbb meghatározásával van összhangban. Ez, a személyi szabadságot legsúlyosabban korlátozó kényszerintézkedés az összes fiatalok gyanúsított mintegy 3%-át érintette. Évről évre emelkedik a javítóintézetben fogatosított előzetes letartóztatások száma: 1996-ban 67, 1997-ben 159 és 1998-ban már 243 volt, az összes fiatalok letartóztatottaknak mintegy a fele. A javítóintézetben a kényszerintézkedés ideje alatt lehetőség van az iskolai tanulmányok folytatására s a munkával való foglalkoztatásra is. Ebben az esetben a fiatalok megóvhatók azokról a károsító hatásoktól, amelyek az elkülönítés megoldatlanságai miatt más fogvatartási intézményekben (rendőrségi fogda, bv. Intézet) érhetik őket. Szökés a múlt évben a javítóintézetekben nem fordult elő.

A kijelölt intézetekben a főügyészségek folyamatosan ellenőrzik az intézetek működésének törvényességét és az intézeti rendtartás érvényesülését. Az ügyészi vizsgálatok szerint a kijelölt intézetekben törvénysértés nem fordult elő. A fogvatartottak jogai érvényesülnek: a védőkkel és a hozzátartozóikkal való kapcsolattartás maradéktalanul biztosított.

A nagyobb számban történő javítóintézeti fogvatartás akkor lenne remélhető, ha az ország nyugati, Dunántúli részében is kijelölésre kerülne ilyen intézet. A fiúk esetében ugyanis Budapesten kívül Debrecenben tudják elhelyezni a letartóztatottakat. Szükség lenne egy megfelelő helyen, pl. Veszprémben vagy Székesfehérvárott, ill. más hasonló fekvésű megyeszékhelyen olyan intézet létrehozására, ahol a fiúk előzetes letartóztatását az e régióban folyó büntető eljárások terhelteiben lehetne fogatosítani. A nagy távolság miatt a nyomozások ugyanis jelenleg egyes megyékben ezért nem teszik lehetővé a fogvatartás ilyen intézetben történő fogatosítását.

A fiatalokra vonatkozó anyagi és eljárásjogi szabályok a gyakorlatban megfelelően hatályosulnak. Az ügyészi és a bírói jogalkalmazásban azonban nehézséget, nagyfokú leterheltséget okoz az a jelenlegi szabályozás, amely szerint a vegyes ügyekben is kizárólag a fiatalok ügyészei, ill. bíróságai járhatnak el. A korábbi, 1995. szeptember 1-jét megelőző jogi szabályozást tartottuk célravezetőbbnek, amely kivételes eseten lehetővé tette az elkövetés helye szerinti illetékes, általános hatáskörrel rendelkező bíróság előtti vádemelést és eljárást.

A gyermek- és ifjúságvédelmi ügyészi szakági feladatokat az országban 80 kijelölt ügyész végzi, további 20 ügyész rendszeres, főként a vád képviselői tevékenységbe történő besegítéssel. Az ügyészi feladatokat a szakterület ügyészei a múlt évben is a törvényi előírásoknak megfelelően határidőn belül teljesítették.

Végezetül a fiatalkor alsó határának leszállításával kapcsolatos ügyészi megítélésről kívánok szólni, abban az összefüggésben, hogy a gyermekkorú elkövetők esetében alkalmazott hatósági intézkedések kellően hatékonyak-e.

A hatályos törvényi rendelkezések értelmében a 14 év alattiak esetében az önkormányzatok illetve a gyámhatóságok jogosultak eljárni és intézkedni (1997. évi XXXI. tv.).

A következő hatósági intézkedéseket lehet a gyermekvédelmi gondoskodás keretében megtenni:

- a) védelembe vétel,
- b) családbafogadás,
- c) ideiglenes hatályú elhelyezés,
- d) átmeneti nevelésbe vétel,
- e) tartós nevelésbe vétel,
- f) utógondozás elrendelése,
- g) utógondozó ellátás elrendelése.

A települési önkormányzat jegyzője védelembe veheti:

a) a szabálysértési hatóság értesítése alapján a tanköteles, vagy rendszeres iskolai oktatásban részesülő szabálysértést elkövető fiatalkorút,

b) a rendőrség, az ügyészség ill. a bíróság jelzése alapján a bűncselekmény elkövetésével gyanúsított, vádolt fiatalkorút,

c) a nyomozó hatóság nyomozást megtagadó határozata alapján a 14. évét be nem töltött gyermeket ideiglenes hatályú elhelyezés révén gyermekotthonban helyezheti el és nevelésbe vételt rendelhet el a gyámhivatal, aki egyúttal a gyám kirendeléséről is gondoskodik.

Felmerül a kérdés, vajon a felsorolt hatósági (gyámhatósági) intézkedések elégségesek és megfelelőek-e azokra az esetekre, amikor a nem büntethető kiskorúak súlyos cselekményeket követnek el, s a felsorolt intézkedések kellően szolgálják-e a társadalom védelmét.

Az eljárások hatékonyságát vitatok közül többben felvetik a büntetőjogi vétőképes korhatár leszállításának a kérdését is. A korhatár leszállítása mellett felhozható érv, hogy Európa több országában (Anglia 10 év, Franciaország 13 év) a miénknél alacsonyabb az alsó határ, másrészt a gyámhatósági eszközrendszer sem elég hatékony.

Az ügyészi, külön e tárgyban folytatott vizsgálati tapasztalatok szerint a gyermekkorú elkövetők körében valóban magas a 12 és 14 évesek aránya, amely azonban jelentősen elmarad a 14 éves fiatalkorúak arányától. A 12 és 13 évesek felgyorsult testi és lelki fejlődésével a tapasztalatok szerint nem mindig jár együtt a megfelelő értelmi és erkölcsi fejlődés. A gyermekkorúaknál az életkori sajátosságokból eredően mások a cselekmények elkövetésének konkrét indítékai, mint a magasabb korosztályokhoz tartozóknál. A cselekményeket gyakran meg gondolatlanból, befolyásolásra, a közvetlen környezetükben fellépő veszélyeztető tényezők hatására követik el. Ezért alapvetően a cselekmények elkövetéséhez vezető okok és körülmények megelőzését ill. megszüntetését kell előtérbe helyezni. Ehhez pedig nem a büntetőjogi, hanem minden hiányossága ellenére az állami gondoskodás rendszerében a gyámhatósági eszközök alkalmasabbnak látszanak. A gyakorlatban azonban a súlyos cselekményt elkövető gyermekkorút jelenleg a környezetéből kiemelve a területileg illetékes gyermekotthonban helyezik el, ahol agresszív hajlama esetén további erőszakos cselekményeket is megvalósíthat, és ezáltal az intézet általános rendjét és működését zavarja. Álláspontom szerint a gyermekvédelmi rendszerben ezért biztosítani kellene az ilyen kiskorúak esetében a speciális elhelyezés és nevelés feltételeit.

A vétőképes korhatár leszállítása a gyermek- és ifjúságvédelmi szakterületen dolgozó ügyészek döntő többségének megítélése szerint nem indokolt, a gyermekkorú elkövetőkkel szemben hatékonyabb gyermekvédelmi intézkedésekkel kell fellépni.